

RR-858

UNIVERSITAT DE BARCELONA
UNIVERSITAT AUTÒNOMA DE BARCELONA
UNIVERSITAT POLITÈCNICA DE BARCELONA

COMMEMORACIÓ DEL 50è ANIVERSARI
DE LA
UNIVERSITAT AUTÒNOMA DE
BARCELONA DE 1933

DINS L'ACTE INAUGURAL DEL CURS 1983-84
DE LA
UNIVERSITAT DE BARCELONA

5 D'OCTUBRE DE 1983
BARCELONA

RR-858

BIBLIOTECA DE LA UNIVERSITAT DE BARCELONA

0701461900

UNIVERSITAT DE BARCELONA
UNIVERSITAT AUTÒNOMA DE BARCELONA
UNIVERSITAT POLITÈCNICA DE BARCELONA

COMMEMORACIÓ DEL 50^e ANIVERSARI
DE LA
UNIVERSITAT AUTÒNOMA DE
BARCELONA DE 1933

0307
Dmatur

DINS L'ACTE INAUGURAL DEL CURS 1983-84
DE LA
UNIVERSITAT DE BARCELONA

5 D'OCTUBRE DE 1983
BARCELONA

R. 308.447

ANTECEDENTS DE LA UNIVERSITAT
AUTÒNOMA DE BARCELONA DE 1933

PER

JORDI MARAGALL

SENADOR

ANTIC PROFESSOR DE LA FACULTAT DE FILOSOFIA
I LLETRES A LA UNIVERSITAT AUTÒNOMA

ANTECEDENTS DE LA UNIVERSITAT AUTÒNOMA DE BARCELONA DE 1933

Si la Universitat Autònoma de Barcelona no hagués arribat a posseir una fesomia pròpia, vivent, càlida i eficaç, avui, quan s'acompleixen 50 anys del seu naixement legal i efectiu, no en parlariem. O bé en parlariem com d'un esdeveniment dins la història de les lleis, les institucions o les estructures, però no mal·dàriem per conèixer-ne els antecedents i les realitzacions. Ens trobem, doncs, davant d'un fet singular, irrepètible, històric, que tingué una irradiació en la societat civil del seu temps i deixà una empremta profunda en els homes que com a professors o deixebles visqueren aquella institució tan peculiar.

Si remarco amb una certa vehemència aquest caràcter d'institució singular i vivent, és perquè pretenc de justificar l'oportunitat de parlar dels seus antecedents, cosa que em correspon per deferència, que alhora m'honora i em confon, dels qui tan encertadament han concebut la inauguració del curs acadèmic 1983/84, amb una evocació d'aquella Universitat Autònoma de 1933.

Quan una institució adquireix aquell caràcter de singularitat condueix la imaginació més cap a la identificació de la seva personalitat, sempre dinàmica i

complexa, que cap a l'anàlisi de les seves estructures. Passa el mateix que Arnold Hauser diu parlant de les obres d'art: són més semblants a una criatura que a un rellotge, per exemple, o que qualsevol mecanisme concebut racionalment i realitzat amb meticulositat mecànica. Una criatura va configurant-se en el claustre matern i apareix a la llum després d'un procés de gestació en el qual, si més no fins ara, no incideix la intervenció voluntària i especulativa dels homes. Prefereixo ara, sense menysprear els progressos que la ciència pugui assolir, pensar que una criatura és el fruit d'un procés biològic que es va desenvolupant amb una certa passivitat de la mare que l'espera, la qual la va gestant amb una joia que es trasllueix en el seu rostre, en el seu posat, en aquella magnífica calma i serenitat que irradia, inconscient dels factors que juguen en l'esmentada configuració. Potser arribaria massa lluny si esmercés esforços a suggerir que la Universitat Autònoma de 1933 fou més semblant a una criatura que a un rellotge. Però no em dol d'haver emprat el símil, perquè aquesta actitud em permet d'establir un parangó entre un fet biològic i un fet cultural i perquè ben sovint els fets culturals arrelen en la biologia i depenen de la vitalitat amb què han estat concebuts i realitzats.

Per fet cultural entenc, en sentit molt ampli, tota creació filla d'un esforç conscient, dut a terme amb voluntat, imaginació, càlcul i previsió de l'acompliment d'una finalitat. És indubtable en aquest sentit que la Universitat Autònoma de Barcelona —Universitat Catalana, segons l'anomenaren molts protagonistes— fou un fet cultural. Però també és veritat que els fets que la precediren i, en certa manera, la conceberen, responien a un procés ben lligat a la *vitalitat* d'un poble que, amb propòsits definits, anà confegint el mo-

del imaginari que després esdevingué realitat. Aquesta *vitalitat cultural* és la que m'ha permès de lligar les nocions de biologia i de cultura per a extreure'n una altra noció més indefinible que agermana la *institució cultural amb la criatura vivent*. La Universitat Autònoma fou, doncs, una criatura gestada en el procés cultural català que arrenca a mitjan segle XIX, precisament quan la uniformització assolí el punt més àlgid amb la Llei Moyano de 1857. Aquesta Llei ja responia a la planificació centralista del ministre Pidal, de 1845, i afectava totes les Universitats espanyoles. Insisteixo, doncs, que no sols era una mesura centralitzadora, sinó, a més, una mesura uniformitzadora. Però la vida sempre ultrapassa les estructures que pretenen d'encotillar-la. Aquesta és una lliçó que la història ens forneix i que deuria ésser-nos útil fins i tot per als moments que estem vivint. Un conjunt de factors econòmics i socials assenyalen els primers símptomes de redreçament del poble català, ja en el segle XVIII, com ens ho ha expressat lúcidament Pierre Vilar, i van deixant una petjada que fa possible després, ja en ple segle XIX, el redreçament cultural i, més tard, la consciència política de la identitat del poble. És notable i fins potser inexplicable que aquells homes formats en la decadent Universitat de Cervera florissin després a la Universitat de Barcelona, abans que no es promulgés la Llei Moyano. Em refereixo, per exemple, a Ramon Martí d'Eixalà i Manuel Milà i Fontanals. I no cal dir, després, a Xavier Llorens i Barba. Jaume Balmes, també format a Cervera, és un cas a part. No precisament pel seu pensament filosòfic, sinó pel seu pensament polític i social. Tot plegat fa que ens sigui possible parlar d'aquest període que va des del restabliment de la Universitat de Barcelona, el 1837, fins a les darreries de segle, com d'un període culturalment productiu. El moviment de la Renaixença primer i del

Modernisme després ofereixen uns signes de vitalitat intel·lectual en general i universitària en concret que ens permeten de parlar de les arrels d'allò que després, en el segle xx, fou ja un moviment estructurat, amb fites políticoculturals singularitzades.

Al costat d'aquest moviment, fill de la burgesia que s'anava industrialitzant, serpentejava el moviment de cultura popular i obrerista. I no poques vegades aquests moviments confluen. Sols caldria esmentar els noms de personatges del món de la cultura burgesa que entroncaren amb els ateneus populars, l'Enciclopèdic o el Politècnium, per exemple, ambdós obreristes, amb signes més àcrates el primer i més socialistes el segon. Des de Josep Pijoan fins a Joaquim Xirau passant per Bosch i Gimpera, Campalans, Serra i Moret i tants d'altres. Catalunya era un país que anava industrialitzant-se i lògicament anà creant-se el teixit social corresponent, teixit social que abastava la societat civil sencera, sense marginacions, però ben sovint amb enfrontaments d'una radicalitat considerable. Una de les tasques que realitzà Prat de la Riba, des de la Diputació de Barcelona primer i des de la Mancomunitat després, fou precisament la de maldar per captar-se i qualificar la classe obrera. Filles d'aquest intent són totes les institucions que anà creant: Escola Industrial, Escola de Directors de Tècniques Tèxtils, Escola de Teneria, Laboratori d'Estudis Superiors de Química, Escoles de Comerç, de Bells Oficis, Escola Tècnica d'Oficis d'Art, Escola del Treball, Museu Social, Escola d'Administració, Escoles de Bibliotecàries, d'Infermeres, d'Agricultura, Biblioteques Populars. I encara, els centres d'estudi superior, Institut d'Estudis Catalans, Biblioteca de Catalunya, Servei de Conservació i Catalogació de Monuments, Consell de Pedagogia, així com

el suport i renovació de la Junta de Museus, l'Escola Catalana d'Art Dramàtic, l'Escola Professional de la Dona i d'altres.

Catalunya era un minipaís que al compàs de la industrialització anava modernitzant-se i es distingia així del que passava a la resta de l'Estat espanyol, on el pes dominant era encara el d'un món agropequari amb estructures obsoletes, semifeudals. Però també al Centre d'Espanya nasqué un moviment d'arrel krau-sista —una mena d'idealisme singularitzat en el *panenteisme* (no confondre amb el panteisme)— capitanejat a mitjan segle XIX per Julián Sanz del Río i desenvolupat després en la seva vessant pedagògica per Francisco Giner de los Ríos i Manuel Bartolomé Cossío. La significació d'aquest moviment era d'un espiritualisme liberal, i d'un afany de renovació social a través de la irradiació lenta i profunda d'home a home. La seva acció concreta se centralitzà en la Institución Libre de Enseñanza, de la qual nasqueren després la Junta para la Ampliación de Estudios, el Centro de Estudios Históricos, la Residencia de Estudiantes i el Instituto-Escuela.

Alguns catalans anaren a raure a la Institución quan cursaren Estudis de Doctorat. Des de Pep Soler i Miquel, el gran amic de Joan Maragall, qui se suïcidà ben jove encara, fins a Joaquim Xirau, passant per Pere Bosch i Gimpera, Joan Roura-Parella, Josep Pijoan i tants d'altres. Constatem, però, que la irradiació de la Institución era selectiva, com hem dit, d'home a home, amb l'afany de transformació lenta i profunda d'aquella societat rural, amb un centre únic a Madrid, villa i corte, capaç d'encaixar aquell moviment elitista amb afanys d'irradiació i de formació cultural del país. Els

resultats foren positius i adequats als propòsits. Quan arribà la República, el 1931, molts dels homes que ocuparen càrrecs de responsabilitat eren fills directes o llunyans de la Institución —Besteiro, Zulueta, Fernando de los Ríos, i tants d'altres.

Si tornem a Catalunya, haurem de fer esment d'uns altres antecedents en la línia pedagògica del que fou després la Universitat Autònoma: les escoles Montessori, els Estudis Universitaris Catalans, els Congressos Universitaris de 1903 i 1918, tot contribuï a anar creant el clima propici per al naixement d'un projecte d'Universitat Autònoma, que fou el fruit més remarcable del Congrés Universitari de 1918, presidit per August Pi i Sunyer. També a Madrid es respiraven nous aires i César Silió projectà l'autonomia de la Universitat i la decretà el 17 d'abril de 1919. Autonomia, però, que no arribà mai a la realitat. Tots aquests són factors que se sumen per a comprendre millor aquell clima que hem esmentat. Són factors decisius, la suma dels quals, però, no ens forniria encara la singularitat peculiar que adquirí la Universitat Autònoma de Barcelona de 1933. Cal que retornem a les primeres paraules d'aquestes notes i recordem que a la base d'aquells factors hi havia un esperit universitari de signe europeu, amb influències angleses i alemanyes i que els homes que actuaren com a protagonistes del projecte (August Pi i Sunyer, Eduard Fontseré, Josep i Joaquim Xirau Palau, Pere Bosch i Gimpera, Jaume Serra Hunter, Joaquim Balcells, Enric Soler i Batlle) eren capaços de donar vida a la lletra escrita. Diria encara que la vida precedia la lletra escrita i que sols un esperit d'aquest ordre podia infantar una criatura com he qualificat la Universitat Autònoma, volent així remarcar el caràcter singular de totes les criatures vivents.

És veritat que això no es realitzà fàcilment. Els obstacles que sorgiren a Madrid per a acceptar una Universitat única bilingüe a Barcelona foren molt remarcables. Reticències i reserves de personatges com el mateix don José Ortega y Gasset abonaren la idea que l'Estat central mantingués la seva pròpia Universitat i que si la Generalitat desitjava de crear-ne una altra de catalana podia fer-ho amb els seus propis recursos econòmics. Aquests recursos eren, però, prou migrats perquè fos imaginable una solució d'aquest ordre. I per altra banda es plantejaven problemes greus, com la separació dels catedràtics i professors catalans, que, si s'incorporaven a la Universitat catalana, deixaven força desguarnida la Universitat de l'Estat central. ¿Qui hauria volgut venir a Catalunya aleshores per a dur a terme una tasca de professorat, competitiva entre dues universitats? ¿Com s'organitzava la convalidació de títols acadèmics perquè els llicenciats o doctors de la Universitat Catalana poguessin exercir a la resta d'Espanya? Aquests i d'altres problemes no quedaven ben resolts. El debat al Congrés dels Diputats tingué alta volada i fou difícil d'arribar a la fórmula de la Universitat única. Però s'hi arribà. La clau de volta de la solució fou la designació d'un Patronat Universitari constituït per 5 representants del Govern espanyol i 5 representants de la Generalitat. Les facultats del Patronat eren molt àmplies i els llibres d'actes que es troben avui a la Biblioteca Universitària ofereixen testimoniatge de la tasca que en poc temps realitzà. Però no em correspon ara parlar d'aquesta tasca. Calia que jo parlés dels antecedents i d'alguna manera crec que han quedat dibuixats: la gran tradició cultural i pedagògica catalana i l'esperit que inspirava els homes de la Institución Libre de Enseñanza contribuïren de forma remarcable a fer possible aquella Universitat única, bilingüe, la fesomia de la qual recordem amb signe po-

sitiu, a desgrat de les petites tensions que ha de viure tota institució vivent. No voldria, però, tancar aquesta breu referència a la Universitat Autònoma sense fer-me ressó de les paraules de Pere Bosch i Gimpera, protagonista d'excepció d'aquella aventura cultural. Quan als darrers anys de la seva vida, a Mèxic, llegí el meu opuscle «Balanç de la Universitat Autònoma» no s'estigué d'escriure'm expressant la seva conformitat amb el contingut d'aquell petit estudi, però remarcant que potser calia haver esmentat amb més èmfasi la tasca que alguns catedràtics i llurs equips havien dut a terme en el període preautonòmic. Tenia raó. Aquella Universitat burocratitzada i grisa havia ofert símptomes de renovació durant tot el segle xx. Des de les classes magistrals del Dr. Antoni Rubió i Lluch, passant pels seminaris clandestins de filosofia dirigits per Jaume Serra Hunter, fins als treballs de recerca de l'Institut de Fisiologia d'August Pi i Sunyer, i encara l'actitud de dignitat personal i científica de Joaquim Balcells o els mateixos seminaris de Joaquim Xirau des que ingressà a la Universitat el 1927, tot contribuí a la formació d'un estol de deixebles que després passaren a ocupar càrrecs de professors o de col·laboradors indispensables en el nou teixit universitari que s'estructurà a partir de l'autonomia de 1933. No és negligible el fet que tot just instaurada la República el Govern concedís, pel setembre de 1931, una autonomia docent a les Facultats de Filosofia i Lletres de Madrid i Barcelona. Aquella experiència pilot esdevingué altament positiva i els homes de l'esmentada Facultat de Barcelona jugaren un paper decisiu en la transformació de la Universitat.

He volgut assenyalar aquests punts i uns pocs noms que contribuïren a la renovació de la Universitat, perquè al marge de les estructures legals i de la mateixa organització interna de la vida universitària, el factor

humà fou el més decisiu. La tasca que realitzà la Universitat Autònoma, amb moltes virtuts i potser alguns defectes, venia ja anunciada per la qualitat personal i científica d'uns homes que havien treballat en la vella Universitat amb un esperit humà i universitari que trencava els motlles dins dels quals aquella es trobava reclosa. No fa gaires mesos la Secretària d'Estat per a les Universitats, Carmina Virgili, em demanava com podria retornar aquell clima que visquérem aquells que veiérem néixer la Universitat Autònoma ara fa cinquanta anys. La meua resposta no fou gens categòrica. Però vaig insinuar que l'experiència aquella era irrepetible, com són irrepetibles les criatures que neixen cada dia, que el factor humà era decisiu i que jo desitjava i desitjo ara la mateixa illusió i la mateixa empenta que mogué els homes d'ara fa cinquanta anys, a aquells que avui condueixen els destins, tan complexos, tan diferents, de les noves universitats catalanes.

Els antecedents han canviat. El món universitari és avui un altre. Aquella tasca solitària, més o menys individualitzada, que realitzaren uns catedràtics des del començament de segle, amb totes les virtuts i tots els defectes dels actes heroics singularitzats, avui ja no és possible. La massificació, el protagonisme dels Departaments, la tasca distribuïda entre innumbrables professors i fins l'evolució que es registra en les mentalitats des del Maig de París de 1968, tot contribueix que la gestació de la nova Universitat exigeixi avui uns altres plantejaments. A més, la revolució científica i tècnica, amb la indispensable utilització de les noves formes de la informàtica, fa avui impensables uns precedents equiparables als de la Universitat Autònoma de 1933. Aquells antecedents infantaren una criatura que

adquirí uns perfils originals. Els antecedents actuals exigeixen unes altres realitats. Sols una coincidència és possible, repeteixo, i amb això acabo, la coincidència de l'esperit que anima la creació de tota gran empresa, la generositat, la illusió, i l'amplària d'horitzons que permeti la creació dinàmica, lenta i tossuda d'unes noves criatures fetes per a viure els nostres temps.

JORDI MARAGALL

QUINZE MESOS DE PATRONAT
(juliol del 33 a octubre del 34)

PER

ENRIC FREIXA I PEDRALS
CATEDRÀTIC DE LA UNIVERSITAT POLITÈCNICA DE BARCELONA
ANTIC ESTUDIANT DE LA UNIVERSITAT AUTÒNOMA
DE BARCELONA

QUINZE MESOS DE PATRONAT
(JULIOL DEL 33 A OCTUBRE DEL 34)

Magnífics i Excellentíssims Senyors.

Dignes Autoritats, Professors, Alumnes, Senyores i
Senyors.

Hi ha esportius que diuen que les medalles d'or i de bronze es reben rient, mentre que les de plata es reben plorant. En els homes, els vint-i-cinc anys (de vida, de l'acabament dels estudis, de les noces) són una efemèrides que sempre se celebra amb alegria, els quinquagèsims aniversaris ja són més tristos i jo entenc que només a partir del primer centenari de la mort d'una persona se'n pot començar a fer un estudi crític. En el món vegetal veiem també que moltes flors són de bonics colors i fan bona olor, i que són abundants les fruites que, quan són madures són dolces i de bon pair, però mentre són verdes el seu gust és amargant i si les menges fan mal.

Aquest començament, que sembla que no vingui a tomb, vol dir que, en general, el mig segle de les institucions és una efemèrides de mal commemorar i, potser més que cap altra, el de la Universitat Autònoma de Barcelona, intent nobilíssim i de quasi infinita em-

penta,¹ que circumstàncies polítiques adverses no li van permetre de reeixir, atacat en el seu temps amb increïble iniquitat, i que, explicat ara, l'any 1983, gairebé ningú no voldria veure realitzat. De tota manera, comprenc que el rector Dr. Badia i la major part dels aquí presents no podem esperar a commemorar-ne el centenari. He de començar agraint al Rector que m'hagi triat per a parlar en aquest solemne acte, sobretot per haver-me donat tres companys tan il·lustres que tant em superen en prestigi, coneixements i facilitat d'expressió.

Un cop aprovat l'Estatut d'Autonomia de Catalunya de 1932, ningú no va creure oportú que la Generalitat fes servir la facultat que li atorgava el primer paràgraf de l'article setè, i fundés una Universitat pròpia. És de creure que la raó principal devia ésser que feia por l'existència de dues Universitats, possiblement enfrontades, i que haurien contribuït a excavar una fossa entre les dues llengües i les dues cultures; potser també en aquell temps s'hauria pogut témer la dificultat de trobar personal docent i de recerca en nombre suficient per a donar prestigi a dues universitats.

La solució pactada va cristallitzar en el Decret de primer de juny del 33, pel qual el Govern de la República, aplicant el segon paràgraf de l'article setè de

1. No és una exageració de dir que el Patronat tingué una empena quasi infinita: en trenta dies, del divuit de juliol al disset d'agost, van fer una feina a la qual és difícil de trobar parió a la «Gaceta de Madrid». Si la llegim a reculons, és difícil d'establir una comparació amb les de Cèsar Silió o del comte de Romanones. Potser caldria arribar a l'octubre del 68 o a la Llei Moyano del 57, i encara no hauríem trobat res de comparable. Aquestes dades permetrien d'afirmar que la velocitat de treball del Patronat fou a prop de mil vegades la del Govern de Madrid. Afegim-hi que el seu poder, de fet, fou també superior.

l'Estatut del 32, atorgava a la Universitat de Barcelona l'autonomia que li havia sol·licitat el Consell de la Generalitat.

Diguem de bell antuvi que el nou règim era potser d'autonomia en el sentit que anul·lava tota possible intervenció dels governs en la Universitat, però no ho era per raó que hi era mínima la intervenció de la massa dels universitaris en les decisions importants.

De fet, el poder es concentrava en un Patronat, cinc vocals del qual eren designats pel Govern de la República, i cinc ho eren pel Govern de la Generalitat, mentre que el Rector també n'era vocal, però no presidia.

Els deu vocals designats ho eren per temps illimitat, precepte que fou durament criticat, però que és propi dels cossos col·legiats per als quals es desitja una gran estabilitat i que, si en alguns casos s'aconsegueix (com en el Tribunal Suprem dels Estats Units, i en el Sacre Col·legi Cardenalici —per bé que ara, en arribar a una certa edat, els cardenals perden el dret de votar), en altres, en canvi, com en el Gran Consell del «Fascio», l'estabilitat no es va aconseguir. Per acabar-ho d'adobar, les eventuais vacants serien cobertes pel Govern de la República o el de la Generalitat, segons fos el cas, a proposta del mateix Patronat. Aquesta clàusula referma els propòsits d'estabilitat, i no és semblant al mecanisme de renovació dels òrgans que acabo d'esmentar, en els quals el President dels Estats Units, el Papa i el «Duce» decidien els nomenaments, però acostava el Patronat de la Universitat Autònoma de Barcelona a l'òrgan rector de moltes universitats estrangeres, i, a casa nostra, una mica al Patronat de la Biblioteca Arús; llevat d'en Fabra, tots els membres del Patronat eren relativament joves, amb una mediana d'edat d'uns 44 anys.

El Claustre General elegia el Rector i les Juntes de Facultat elegien els Degans. Fora d'això, tot el poder residia en el Patronat, i els altres organismes només podien proposar. El que devia passar era que les Juntes de Facultat, com que proposaven sobre temes molt específics, com plans d'estudi i reglaments de la mateixa Facultat, havien de tenir més influència de fet que la Junta Universitària, que es limitava a transmetre al Patronat i potser, alguna vegada, a comentar les iniciatives que li venien de les Facultats.

Entre el Govern de Madrid i el de la Generalitat hi hagué un cortès canvi de nomenaments. Madrid va nomenar, el dia primer de juliol, un valencià, Antoni García Banús i un català, Antoni Trias i Pujol, i la Generalitat va nomenar un castellà: Domingo Barnés, per cert germà d'en Francisco J. Barnés, Ministre d'Instrucció Pública. Els altres catalans nomenats per la Generalitat foren Joaquim Balcells, Pompeu Fabra, Agustí Pi i Sunyer i Josep Xirau Palau, i els castellans nomenats per Madrid eren Cándido Bolívar, Américo Castro i Gregorio Marañón.

Les ciències hi eren ben representades: de deu membres hi havia tres metges, un químic, un zoòleg i un enginyer que, certament, era una mica atípic.²

Els membres catalans eren clarament nacionalistes: en Xirau havia estat un dels fundadors de la Unió Socialista de Catalunya, i en Pi i Sunyer tenia antecedents federals; els altres són més difícils d'adscriure, però queda clar que cap d'ells no depenia del partit que governava a la Generalitat: l'Esquerra Republicana. Quant a facultats, dos eren de Filosofia i Lletres (i, comptant-hi el Rector, tres), dos de Medicina, un de Dret i un de Ciències. En Fabra i en Pi i Sunyer eren

de l'Institut d'Estudis Catalans, en Balcells, de l'Acadèmia de Bones Lletres i de la Fundació Bernat Metge, en Pi i Sunyer era president de l'Acadèmia de Medicina, i no hi havia ningú de l'Acadèmia de Ciències, si bé el castellano-parlant Emilio Jimeno, en aquell temps acadèmic electe d'aquesta corporació, fou nomenat administrador.

Els membres castellans, menys diversificats quant a les idees, tots feien olor d'«Institución Libre de Enseñanza», més que cap en Castro, que havia col·laborat amb Giner de los Ríos, i, llevat d'en Marañón, estaven fortament lligats amb l'equip que va governar Espanya durant el primer bienni de la República: deixant de banda diversos càrrecs a Madrid, dels vocals del Patronat en van sortir dos ambaixadors de la República. El mateix Barnés fou ministre d'Educació, succeint el seu germà, però no per això va deixar de ser vocal del Pa-

2. A la sessió del cinc de novembre de 1933, celebrada a la Font del Lleó es va estudiar una petició de l'Associació d'Enginyers que demanava la incorporació de l'Escola d'Enginyers a la Universitat Autònoma de Barcelona. En Bolívar va demanar que aquesta qüestió li fos encomanada perquè a Madrid, al Ministeri, n'hi havia molts antecedents.

En el mateix moment d'aprovar-se l'Estatut de la Universitat Autònoma de Barcelona, l'Estanislau Ruiz i Ponseti va moure l'afer dins de la Junta Directiva de l'Associació i en Gaietà Cornet, director de l'Escola, va fer diverses gestions personals.

Suposo que l'escrit al qual fa referència l'acta del 5 de novembre devia ser redactat per en Ruiz i Ponseti, dirigit a la Generalitat i signat pel president de l'Associació i catedràtic de l'Escola Paulí Castells; a l'Associació l'acord fou pres més d'una vegada i sempre per unanimitat.

Crec que cal subratllar aquest ressò favorable al Patronat en una comunitat que, com era aleshores la dels enginyers, era considerada extra-universitària; en Ruiz i Ponseti era dels fundadors de la Unió Socialista de Catalunya i diputat al Parlament català i no crec que en Castells i en Cornet fossin de cap partit, però les seves idees eren notòriament dretanes.

tronat. Tots els membres del Patronat eren universitaris de gran vocació i científics del màxim prestigi en llurs respectives especialitats.

És difícil de resumir la molta feina que amb molta pressa va fer el Patronat: en nou sessions, la darrera celebrada el 18 d'agost de 1933 al «Museo Pedagógico» de Madrid, va enllestir els setanta-nou articles de l'Estatut que fou aprovat pel Govern de la República el 7 de setembre i pel de la Generalitat el 13.

La primera reunió del Patronat, la del 18 de juliol del 33, fou convocada pel Dr. Jaume Serra Húnter, que aleshores era el Rector, i que va expressar reiteradament el seu desig de cessar, fins que el 19 de desembre fou elegit Rector el Dr. Pere Bosch i Gimpera; l'Américo Castro dimití i el 31 de maig de 1934 li fou acceptada la renúncia i el 8 de juliol es va decidir de proposar en Salvador de Madariaga, que no va arribar a ser nomenat. Els primers acords foren de nomenar President en Pompeu Fabra i Secretari en Joaquim Balcells i «estatuir una "Comisión Permanente de Urgencia", que estará constituida por los vocales del Patronato que en cada momento se encuentren en Barcelona».

Deixo per a unes notes finals l'estudi una mica més detallat de la mecànica de funcionament del Patronat.³

3. Fins el 30 d'octubre de 1934, el Ple del Patronat es va reunir vint-i-sis vegades a Barcelona i setze a Madrid. Al Rectorat de la Universitat de Barcelona almenys vuit vegades i cinc al despatx d'en García Banús i altres cinc al Deganat de Filosofia. A Madrid, quatre reunions es van fer al Ministeri, altres quatre al «Centro de Estudios Históricos» i tres al «Museo Pedagógico». Només nou d'aquestes reunions foren amb dinar, tres a la «Font del Lleó» i dues a l'«Hotel Florida», a l'«Hotel Palace» i a l'«Hotel Nacional».

Les sessions es feien a tongades molt intenses, per tal d'aprofitar els viatges: per exemple del 3 al 5 de març de 1933 hi va haver cinc sessions; però, i és una excepció, el diumenge

Aquí em limitaré a subratllar tres trets que entenc que són cardinals en la tasca del Patronat.

dia 15 d'octubre de 1933 hi hagué reunió al Rectorat de Barcelona i el dimarts dia 17 n'hi hagué al «Museo Pedagógico» de Madrid, amb molts nomenaments que en part detallem més avall.

Els parèntesis entre sessions no eren llargs: només hi va haver tres mesos sense reunió: desembre de 1933, i juny i agost de 1934. Es van fer a Madrid reunions de certa importància, en les quals es prenen acords que demanaven un assentiment del Govern central: el 17 d'agost, l'Estatut, i el 29 de novembre, el Pressupost.

El 17 d'octubre de 1933 es nomenen 64 professors, entre altres, Marià Bassols, Alberto del Castillo, Lluís Nicolau d'Oliver, Jordi Rubió i Balaguer, Dàmaso Alonso, Lluís Pericot, Ramon d'Alós, Higini Anglés, Pere Bohigas, Joan Corominas, Guillem Díaz Plaja, Carles Riba i Jaume Vicens Vives, a Filosofia i Lletres; Josep M. Pi i Sunyer, Ramon Coll i Rodés, Arturo Simarro, Josep M. Tallada i Manuel Vidal i Guardiola, a Dret, i Pius Font i Quer, Santiago Alcobé, Joaquim Febrer i Josep Ibarz, a Ciències. L'Emili Mira no fou nomenat fins el 4 de gener de 1934. Pompeu Fabra era ja catedràtic numerari: la Facultat de Filosofia i Lletres l'havia proposat per unanimitat el 31 de gener de 1931 i fou nomenat per una Ordre Ministerial del 24 de setembre de 1932, que aplicava un Reial Decret de 30 d'abril de 1915.

Altres nomenaments importants foren els de Gabriel Alomar, Ramon Aramon, Josep M. Calsamiglia, Marcel Chevalier, David García, Jordi Maragall, Manuel de Montoliu, Marçal Olivar, Joan Petit, i Ferran Soldevila, a Filosofia i Lletres; Oriol Anguera de Sojo i Rafael Gay de Montellà, a Dret; Jordi Dou Mas de Xexàs, Miquel Masriera, Lluís Miravittles, Antoni Munné, Josep Pascual Vila, Pere Pi Calleja, Francisco García del Cid, Josep M. Planas Corbella i Isidre Pòlit, a Ciències; Pere González i Jesús Isamat, a Farmàcia, i, a Medicina, Josep Alsina i Bofill, Rossend Carrasco i Formiguera, Víctor Cònill, Manuel Corachán, Joan Cuatrecases, Pere Domingo, Francesc Esquerdo, Pere Martínez García, Joan Puig i Sureda, Jacint Reventós, Enric Ribas, Josep M. Roca de Vinyals, Bellarmí Rodríguez Arias, Lluís Sayé, Carles Soler Dopff, Pere Tarrés (que ara té incoat el procés de beatificació), Josep Trueta i dos professors lliures d'Oftalmologia, Ignasi Barraquer i Josep Gómez Márquez que, amb certs matisos diferencials en els programes, donaven classe a la mateixa hora que el catedràtic Marià Sòria.

El primer és la destrucció del poder absolut del catedràtic:⁴ a l'article 40 de l'Estatut es preveia l'existència de professors lliures, que «seran aquells als quals la Universitat concedeixi la "venia docendi" per a professar cursos regulars iguals als dels professors numeraris i agregats, i amb idèntica validesa acadèmica, i que també formaran part dels Tribunals Examinadors».⁵ L'article 61, amplament i diversament desenvolupat en els reglaments de les Facultats, suprimia els exàmens per assignatures i els substituïa per proves de conjunt, que eren només dues a Filosofia i Lletres, a Ciències i a Dret, tres a Farmàcia i sis a Medicina.

La lectura d'aquests noms dona idea de com el Patronat es va esforçar per incorporar a la nostra Universitat el bo i millor de la intel·lectualitat d'aquell temps, sense excloure ningú per raons polítiques, de llengua o d'altra mena.

Diguem per acabar que els membres del Patronat eren molt treballadors: van fer sis reunions en diumenge a Barcelona (de les quals, una a la «Font del Lleó» i una altra a l'«Hotel Florida») i una a Madrid a l'«Hotel Nacional», que fou la darrera abans dels empresonaments d'octubre. De les reunions a Madrid, cinc foren en dimecres i sis en dijous.

4. De la noció de la càtedra en propietat es passava fàcilment a la de la propietat de la càtedra i com totes les propietats se la podia treballar aferrissadament per treure'n el màxim rendiment, fer-la menar per masovers o deixar-la abandonada, si és que hom no ho necessitava.

5. Segons l'article 37 de l'Estatut, seran Professors numeraris els que aleshores formaven part de la Universitat de Barcelona, els catedràtics numeraris que pertanyessin a altres Universitats i que com a tals fossin cridats per la Universitat Autònoma de Barcelona, i les persones de mèrit singular que, en ús de les seves atribucions, el Patronat nomenés. La resta del personal docent (article 50) seria també nomenat per la Universitat.

L'article 76 deia que, si algun dels catedràtics actuals de la Universitat no estava d'acord amb l'Estatut, podia sol·licitar l'excedència abans del primer de juliol de 1934. Decrets del Govern de la República del 27 de juny i de la Generalitat del 28 perllongaren aquest termini fins al primer de juliol de 1938;

El segon tret és el d'haver establert un ingrés a la Universitat: l'article 60 de l'Estatut prescrivia que abans de començar els estudis universitaris calia fer unes proves d'ingrés «que permetin de jutjar si l'aspirant posseeix el mínimum de capacitat i cultura requerit pels fins universitaris».

Això, que es va aprovar el 13 de setembre, es va aplicar en aquell mateix començament de curs, àdhuc als estudiants que venien traslladats d'altres universitats. Deixo per a les notes les disposicions suavitzadores. «Fortiter in modo, suaviter in re», es veu que pensava el Patronat.⁶

El tercer tret era el títol onzè de l'Estatut, l'article 66 del qual establia a cada Facultat una Associació Professional d'Estudiants, i per tant, sense caràcter

de fet, aquests catedràtics haurien quedat en situació d'excedència forçosa cobrant íntegre el seu sou fins que quedés vacant la càtedra de la seva assignatura a la Universitat Central (la de Madrid). Els esdeveniments polítics no van permetre de comprovar com es complien aquestes dilatades previsions.

6. Les proves d'ingrés no eren res de l'altre món: eren perfectament realitzables per qui realment tingués el «mínimum de capacitat i cultura requerit».

Hi havia unes proves comunes, principalment de comprensió de textos i unes d'especials (ciències o lletres). A lletres hi havia, entre altres coses, la versió d'un text llatí, i, a ciències, «problemes i qüestions essencials» de Matemàtiques, Física i Química. Els aspirants que tres vegades resultessin no admesos a les proves comunes quedarien definitivament exclosos.

Dues importants disposicions suavitzadores eren que els alumnes no catalans podien ajornar dos anys l'exercici de traduir un text català i les proves especials es podien ajornar un any, és a dir, un es podia presentar a la prova especial després d'haver cursat un any a la Facultat. També es van organitzar uns cursos d'ingrés que preparaven sobretot per a la prova especial.

confessional ni polític. N'eren membres els qui tinguessin la condició d'estudiants definida a l'article anterior i, segons l'article 69, aquestes associacions d'estudiants «seran les úniques representacions oficials de la classe escolar davant de les autoritats acadèmiques»; si deixés aquí l'explicació, algú podria creure que el Patronat inventà el SEU, i, per a tornar les coses al seu lloc, a les notes explico la gènesi d'aquesta idea, de la qual em penso que sóc jo el responsable inicial.⁷

7. L'Ordre Ministerial de 3 de juny de 1931 (tot just cinquanta dies de la República) atorgava la representació dels estudiants a les associacions afiliades a la FUE, que per la seva banda formava part de la «Unión Federal de Estudiantes Hispánicos».

Pel febrer de 1932 la situació era la següent: a Ciències hi havia una associació que no estava afiliada a la FUE. A l'Escola d'Enginyers hi havia una associació que aplegava gairebé tots els estudiants i que col·laborava amb l'Associació d'Enginyers; una mica d'esma estava adherida a la FUE. A Filosofia i Lletres, l'associació adherida a la FUE tenia un gran nombre de socis, mentre que als altres centres la FUE havia aconseguit una adhesió exigua.

Evidentment era injust que la representació dels estudiants fos monopolitzada per una Federació que no havia aconseguit l'adhesió del deu per cent dels alumnes.

Jo era el president de la Federació Catalana d'Estudiants Catòlics, que no era una entitat d'apostolat, com la Federació de Joves Cristians, ni de pietat, com les Congregacions Marianes, sinó un sindicat purament professional d'orientació catòlica.

En poques setmanes, durant el mes de març, vaig realitzar una operació que va consistir a fer entrar molts socis a les associacions de la FUE i una vegada a dins, canviar-ne el caràcter, catalanitzant-la, donar-la de baixa de la UFEH i declarar que les noves associacions no assumirien la representació escolar fins que tots els alumnes en fossin membres. La meva idea era crear una associació automàtica com l'Estat i que les altres associacions fossin com a partits.

L'operació fou molt complexa i, per evitar que semblés obra d'un grup confessional (malgrat que la FC d'EC tenia

Reformes tan radicals i tan ràpides no podien deixar de produir algunes tensions. Les primeres foren amb dues persones molt afins i de recta intenció, el Dr. Serra Húnter i el Dr. Fontseré, que, des del Rectorat i des de la Comissaria havien treballat per una futura Universitat Autònoma, probablement més catalana i més democràtica. Com que això no podia ser (la Constitució i l'Estatut eren claus en aquest sentit), cadascú per la seva banda va decidir de no dificultar la tasca

prou força per reeixir sola), amb base de Palestra es va formar una «Associació Catalana d'Estudiants». Vaig comptar també amb la col·laboració d'altres grups nacionalistes i la d'alguns elements d'esquerra. L'Antoni Sbert es va manifestar en contra, però en Carles Sentís, des de «La Publicitat», Joaquim Granados a «La Humanitat» i Carles E. Mascarenyes a la «Veu» van donar suport a la jugada i no menciono el que jo escrivia a «El Matí», que és d'on va sortir la iniciativa. (Vegeu el número del 12 de març que publica l'acord de la Junta de la FC d'EC que va iniciar-la.)

Els moments crucials foren la votació a l'Escola d'Enginyers, l'entrada a la FUE de l'Associació de Ciències, i el canvi a l'Associació de Dret, obtingut gràcies a l'ingrés massiu de 150 estudiants que van guanyar per nombre els trenta que hi havia abans.

El resultat fou que els dies 2 i 7 d'abril es va celebrar la Cambra Federal de la FUE i es va acordar canviar-ne el nom pel de Federació Nacional d'Estudiants de Catalunya i la resta del nostre programa.

El títol onzè de l'Estatut redactat pel Patronat va donar satisfacció al que demanàvem sobre representació escolar. La Federació Nacional d'Estudiants de Catalunya va col·laborar amb el Patronat i, entre altres coses, va establir un cens d'estudiants que treballaven, que va ser examinat pel ple del Patronat el dia 30 de novembre de 1933.

D'altra banda el Patronat va nomenar secretaris tècnics dos dels més distingits defensors de la FUE.

L'Associació Professional d'Estudiants de Dret (afiliada a la FNEC) va organitzar la conferència que en Pompeu Fabra va donar el 25 de març de 1935 sobre la tasca del Patronat en aquest primer i gairebé únic període de la seva tasca.

del Patronat, però entengué que la seva consciència no li permetia de col·laborar-hi.

La dificultat externa més seriosa es va materialitzar en el famós escrit dels quaranta-un catedràtics, datat l'11 de desembre de 1933, data de franc regust electoral.

El primer signant era l'ex-rector Soler i Batlle i, segons creu el Dr. Vernet, va néixer a la Facultat de Medicina; en la meua opinió, estava redactat amb molta habilitat, perquè de fet demanava més autonomia, és a dir, que la Universitat elaborés els seus propis Estatuts i que els membres del Patronat es renovessin periòdicament amb intervenció de la Universitat.

La paradoxa consistia en el fet que molts dels signants eren notòriament oposats a toda idea d'autonomia.

Fou signat per 41 dels 63 catedràtics que aleshores hi havia, amb diferent incidència segons les Facultats; a Farmàcia van signar tots 5, a Ciències 13 de 15, a Filosofia i a Medicina 9 de 16 i a Dret, la més favorable al Patronat, només 5 d'onze.

Al cap d'uns mesos va aparèixer un document signat en primer terme per l'Emili Mira, agregat de Psiquiatria, a la signatura del qual seguien les de 5 numeraris, 25 agregats, 6 professors lliures, 25 encarregats de curs, 7 professors auxiliars i 46 ajudants: 115 professors en total. Aquest document, que volia ser una rèplica al dels 41, recordava que el Claustre de 1919, poc diferent del de 1933, va rebutjar el projecte del II Congrés Universitari Català i no va fer res per aplicar l'autonomia atorgada en principi pel ministre Cèsar Silió, i acabava assegurant que la majoria dels docents estava a favor de l'acció del Patronat. Aquesta última

afirmació no és completament correcta, perquè el nombre de docents de la Universitat Autònoma era de l'ordre d'uns 280. Dels 63 catedràtics, 41 van signar el document contra el Patronat, 5 van signar el document d'en Mira (dels quals dos eren germans de vocals), 6 eren membres del Patronat i 10 (en Font i Puig de Lletres; en Fontseré de Ciències; en Bartrina, en Ferrer Solervicens i en Saforcada, de Medicina, i en Boix, en Cuello, l'Eusebi Diaz, en Sánchez Diezma i en Trias de Bes, de Dret) no en van signar cap dels dos.

El document d'en Mira va aconseguir una gran majoria entre els professors que devien llur nomenament al Patronat, Agregats i Lliures, i una discreta majoria entre els Encarregats de Curs i els Ajudants, i estava en forta minoria entre els altres estaments, Catedràtics, Lectors i Auxiliars.⁸

El llibre d'Actes del Patronat consigna el text de tots dos documents, però en Fabra no va voler que es publicuessin, per no emmetzinar més les relacions entre els professors; van tenir una certa difusió, sobretot el d'en Mira, gràcies a les còpies ciclostilades.

En les respostes, el Patronat diu als quaranta-u que la resolució dels tres punts plantejats no és de la seva competència i ironitza sobre el fet que els quaranta-u silenciïn els problemes que té la Universitat i en canvi fustiguin la insuficiència de l'autonomia concedida, i acaba recordant l'autonomia que realment tenien les Facultats, la qual cosa era en gran part veritat.

Un altre motiu de tensió vingué de les aprensions de l'Américo Castro, que no dubtava de la bona inten-

8. No és segur que els meus càlculs siguin rigorosament exactes perquè el document d'en Mira és signat, per exemple, per l'Ignasi Vidal i Guitart (fa poc traspasat a Guayaquil), que no figura com a professor a l'Anuari de 1934-1935.

ció dels seus companys de Patronat de protegir les dues cultures, però en dissentia en aspectes que podríem qualificar de tècnics. En Castro considerava que era equivocada l'actitud passiva del Patronat en aquest aspecte, passivitat que no produïa immediats estralls, perquè els alumnes venien molt ben formats en un batxillerat de llengua castellana, però preveia que al cap de vuit anys sortirien de la Universitat de Barcelona llicenciats que no sabrien prou el castellà;⁹ en Castro al capdavant va dimitir i després fou ambaixador a Berlín; a finals del 33, en Barnés havia estat nomenat ambaixador a Mèxic, sense perdre la qualitat de vocal.

Amb l'August Pi i Sunyer, vocal del Patronat, amb el seu germà Santiago, catedràtic a Saragossa, i amb el Dr. Puche, catedràtic a València, s'hauria pogut crear, a la Universitat de Barcelona, un centre de recerca de Fisiopatologia, capaç d'assolir renom universal: ho demostra la història de la ciència en el món dels anys que van seguir l'extinció de l'autonomia de la Universitat de Barcelona. Però hi havia una dificultat: una vegada creada la Institució, en formarien part un vocal del Patronat, el seu germà, el seu fill i diversos deixebles predilectes; no s'hi va trobar solució, i el 23 de maig de 1934 en Pi va dimitir, dimissió que no fou efectiva. Una bona idea que no es va poder portar a la realitat per allò que en Teologia Moral anomenem «res-

9. Una de les proves del meu ingrés a l'Institut consistí en un dictat d'unes cent paraules tret del «Quijote»: una falta d'ortografia eliminava, i els accents comptaven.

Com alumne a la Facultat de Ciències no vaig fer servir altra llengua que el castellà, que jo recordi.

Perquè es vegi com el Patronat tenia cura dels més petits detalls, afegiré que en la seva reunió del 9 de juliol de 1934, al despatx del Dr. García Banús, el Patronat em va autoritzar a fer les pràctiques durant l'estiu sota la direcció dels Drs. Alcóbé i Febrer.

pectes humans», i un alligonador exemple dels inconvenients d'una excessiva concentració de poder; però cal recordar que, sense aquesta concentració de poder, no s'hauria pogut fer tanta feina en tan poc temps.¹⁰

10. Els membres del Patronat, quan se'ls retreia el seu excés de poder, solien dir que ells no tenien més poder que el que abans tenia el Ministeri i que el Patronat s'havia limitat a aprovar les propostes que li havien fet les facultats.

Aquestes afirmacions són veritat només en part: d'una banda, el Ministeri havia de ser informat per organismes consultius i estava sotmés a la fiscalització de la Comissió Parlamentària i a les decisions del Govern. En tot cas, el que feia era fet des de Madrid per polítics i funcionaris. En canvi, el Patronat de la Universitat Autònoma de Barcelona treballava sense entrebancs, a Barcelona mateix i estava format per persones de molta experiència universitària i de gran autoritat moral. La diferència de rendiment explica amb eloqüència el que queda dit.

Tampoc no és ben veritat que es limitessin a aprovar tot el que proposaven les Facultats. Almenys en un cas això no va ser així: Josep Pascual Vila, catedràtic de Química Orgànica de la Universitat de Sevilla, era proposat com Agregat de Química Biològica, amb la qual cosa es creava de retruc aquesta càtedra. El Patronat va entendre que no es podia crear la càtedra de Química Biològica perquè no hi havia ni material ni especialistes, i el Dr. Pascual esdevingué Agregat de Química Tècnica. Es podrien recordar les dificultats que hi va haver per a nomenar el Dr. Cònill Agregat de Ginecologia, el Dr. Saforcada Encarregat de Curs de Psiquiatria Forense i Medicina Legal a la Facultat de Dret, i les força justificades per fer en Terraza ajudant de Física Mèdica. Cal també tenir presents certes frases que les fidelíssimes actes transcriuen, com la del Dr. Marañón «hay que aprovechar todos los hombres discretos» i la d'en Xirau, segons el qual el Patronat no podia sentar el precedent d'acceptar sempre, com acceptava sempre el Ministeri els nomenaments que li proposen els Tribunals d'Oposicions. Afegim-hi la preocupació que exterioritza en Bolívar pel fet que a Catalunya, on hi ha entomòlegs parcials molt bons, no n'hi ha cap que domini tota l'Entomologia i la ja referida polèmica sobre la Fisiologia Patològica, i veurem que el Patronat va exercir una autoritat pròpia, que li venia de la categoria dels seus membres i que el posava per damunt de les Facultats i algunes vegades en contra.

Per acabar, parlarem del 6 d'octubre de 1934. Sembla que aquella nit varen ser al Palau de la Generalitat els vocals del Patronat Xirau i Trias, i el Rector Bosch Gimpera; però cal recordar que, en unes dotze hores, de les sis de la tarda a les sis del matí, es portà a cap una guerra, no incruenta, amb més de quaranta morts, i retransmesa íntegrament per ràdio, com si fos un partit de futbol. Això està àmpliament documentat: hi ha per exemple un llibre recent d'en Tarín-Iglesias, que diu que el Palau de la Generalitat estava ple d'espectadors de primer rengle i que el mateix senyor Companys els va pregar que se n'anessin. Les detencions que es van fer en dies successius foren a causa de connexions polítiques, no per raó de la presència dels detinguts al Palau de la Generalitat la nit del 6 d'octubre: és més, molts dels que hi eren no foren detinguts.

Foren detinguts, en canvi, en Trias, en Xirau, en Bosch Gimpera i, amb una arbitrarietat incomprensible, en Pompeu Fabra. Així i tot, el Patronat encara tenia quòrum, perquè en Barnés estava a Madrid, però fou dissolt per Decret del primer de novembre de 1934, i tots els professors nomenats pel Patronat suspesos d'empleu i sou, si bé tots els de Filosofia i Lletres i els de Medicina i alguns de les altres Facultats varen seguir treballant sense remuneració.

Al cap d'un temps, la causa contra els membres del Patronat fou sobreseguda, ells alliberats i, pel fet de ser numeraris, reintegrats als seus llocs docents, però no en els càrrecs acadèmics. Aquesta és, amics, la lògica dels fets: perquè el Govern de la Generalitat es va sublevar contra el Govern de Madrid, mossèn Higiní Anglès va deixar de cobrar per donar classes d'Història de la Música i l'Ignasi Barraquer per donar-ne d'Oftalmologia. D'altra banda, hi ha indicis que fan creure

que els fets del 6 d'octubre foren un pretext, perquè sembla que, ja de tot el segon semestre de 1934, la Universitat Autònoma de Barcelona no havia rebut un ral del Govern. L'arxiver d'aquesta Universitat, Adrián Herranz, al qual he d'agrair l'ajut que n'he rebut per preparar aquest treball, podria fer útils recerques sobre aquest punt comptable.

Jo sento una profunda compassió pels que van asaltar el «Cu-Cut», pels que van incendiar convents el juliol de 1909 i pels assassins d'en Francesc Layret: foren fets relativament isolats i que obeïen uns impulsos equivocats. Però amb l'injustificable atac a la Universitat Autònoma de Barcelona s'inicien entre nosaltres unes tècniques que duren més de deu anys i que aspiren simplement a l'exterminació física de l'adversari, principalment en tres línies cabdals: l'extinció de la llengua catalana, la mort de tots els capellans i monges i la mort de tots els càrrecs sindicals. Sobre el primer fet s'ha escrit molt, sobre el segon hi ha el fred i científic estudi de mossèn Sanabre, i sobre el tercer potser caldria saber-ne més.

Aquestes persecucions varen tenir conseqüències: la primera i la més important, la de reduir en un terç el nombre d'intel·lectuals catalans, d'eclesiàstics i de dirigents sindicals: la mort i l'exili expliquen els altres dos terços. Però la conseqüència més transcendental fou la del mal exemple que, estemordits, varen donar la majoria dels que quedaren, parlant en castellà als seus fills, fent entrar a les catedrals sota palli a qui no devien, i utilitzant en el regateig laboral el «franquisme dialèctic».¹¹

11. El «franquisme dialèctic» té tres característiques principals, la darrera de les quals potser ara comença a perdre vigència.

França no ha oblidat els seus imperis ni la «resistència». Els alemanys no han oblidat el nacionalsocialisme i els seus horrors. Aquests dies, Itàlia està commemorant, amb diversitat de parers, el centenari del naixement de Mussolini. Una cosa és que perdonem i una altra que haguem d'oblidar uns fets sense el coneixement dels quals no es pot explicar científicament la nostra situació actual.

El 16 de febrer de 1936 les esquerres van guanyar les eleccions: quatre dies després, el dia 20, reprenen possessió dels seus càrrecs els membres del Patronat. La nova vida serà molt efímera: l'11 d'agost, ja en plena guerra, la Generalitat declara adscrita la Universitat de Barcelona al Departament de Cultura: és la desaparició *de jure* de l'autonomia.

En Balcells va haver d'exiliar-se l'octubre de 1936 i morí tot seguit d'una pulmonia, a Ginebra. Marañón i Garcia Barnús foren destituïts o dimitits, d'altres vocals varen ésser perseguits de diversa forma; el 15 de novembre de 1938 es va reunir el Patronat encara amb quòrum (Fabra, Trias, Pi, Bolívar, Xirau i Deulofeu, rector accidental), i després l'espectre de l'autonomia de la Universitat de Barcelona s'esvaí definitivament.

1a. Tot el que passi, una nevada, un referèndum, un viatge del «Caudillo», una vaga, el que sigui, determina que l'empresa pagui les hores de feina que per aquesta causa s'han perdut.

2a. Els assalariats de nivell universitari no existeixen; i si existeixen, pitjor per a ells. En general els drets són inversament proporcionals a la contribució econòmica que hom ha fornit.

3a. Un no és mai responsable de les conseqüències econòmiques dels seus propis actes. Això s'explica quant a les causes, perquè és obligatori quasi tot el que no està prohibit, i, quant als efectes, perquè el Govern ho sap tot i ho pot tot.

És difícil de jutjar fets tan recents, però em sembla que es pot aventurar que tots els membres del Patronat van fer el que es podia esperar de la seva categoria, que era molta, i potser es pot subratllar la capacitat de treball d'en Balcells, i la serenitat del President Fabra, seriós, honest, posant pau i fent feina. Si algun dia l'Església es decideix a canonitzar en Pompeu Fabra, la polèmica de les Normes a començament de segle i l'any llarg de l'autonomia de la Universitat de Barcelona, són dos períodes que hauran d'ésser especialment estudiats.

Com que els quatre conferenciants d'avui no ens hem posat d'acord, és possible que trobeu alguna contradicció entre nosaltres: si són petites poden ajudar-vos a tenir una visió estereoscòpica dels fets i si semblen grans us aconsello que no feu gaire cas de la meua versió.

Vull acabar recordant el perfecte treball que el Dr. Joan Vernet va llegir aquí mateix ara fa un any, i del qual he tret moltes dades útils.

Gràcies, Magnífic Senyor Rector, per la vostra vènia, i gràcies a tots per la vostra atenció.

ENRIC FREIXA I PEDRALS

LA FACULTAT DE MEDICINA DE LA
UNIVERSITAT AUTÒNOMA DE 1933

PER

J. ALSINA I BOFILL

MEMBRE DE L'INSTITUT D'ESTUDIS CATALANS

ANTIC AJUDANT DE LA FACULTAT DE MEDICINA

LA FACULTAT DE MEDICINA DE LA UNIVERSITAT AUTÒNOMA DE 1933

L'autonomia universitària de l'any 1933 implicà una nova definició dels objectius i mètodes d'ensenyament. Definició aplicable a tot l'àmbit de la Universitat, però matisat per les peculiaritats de cada una de les Facultats. Per això i perquè la profunditat de la reforma no fou paral·lela en totes elles, queda justificat d'examinar separatament la realitat de la innovació aconseguida en cadascuna.

A la Facultat de Medicina la reforma fou profunda, ben articulada i reeixida. Més que en d'altres Facultats. El perquè no gosaria precisar-lo però és molt possible que fos la conseqüència de tres factors. El primer, la major receptivitat del claustre de professors que sentien de temps la necessitat de donar una nova orientació a l'ensenyament de la Medicina; fonamentalment d'acostar-lo als alumnes, de canviar la tarima per la sala de dissecció, per la clínica i pel laboratori. Aquesta major consciència de la necessitat del canvi per part dels que ensenyaven Medicina ja havia quedat reflectida l'any 1919 en el II Congrés Universitari Català: dels vint-i-set catedràtics que signen el projecte d'Estatut de la Universitat Catalana deu són de Medicina. Un possible segon motiu és l'acció de l'Associació Mèdico-Universitària creada el 1931 per aportar al planteja-

ment i realització de la reforma la visió dels joves metges preocupats per la Universitat. Tothom sap que el projecte d'Estatut del 1919 fou el canemàs damunt el qual fou redactat el de 1933. Doncs bé; encarant-se amb l'antic projecte, l'Associació Mèdico-Universitària proposà nombroses i essencials esmenes orgàniques que en bona part foren recollides en l'Estatut definitiu. Un tercer motiu —i molt important— és que dos dels membres més dinàmics del Patronat —Pi i Sunyer i Antoni Trias i Pujol— eren catedràtics de Medicina; i que al cap de la Facultat hi havia com a Degà un home tan decididament reformista com Joaquim Trias i Pujol. Aquestes tres personalitats acoblaven una visió lúcida del que calia fer amb una abrاندada i eficient vocació per a fer-ho.

A la Facultat de Medicina, la reforma incidí profundament en la docència a través de dos camins: l'organització dels estudis i l'ampliació del quadre de professors.

Les disciplines foren distribuïdes en tres grups: període preparatori, estudis bàsics i període clínic. El primer comprenia Física, Química, Biologia, Matemàtiques aplicades a la Medicina —matèries que es cursaven a la Facultat de Ciències— i Filosofia, que es cursava a la Facultat de Filosofia i Lletres. Formaven els «estudis bàsics»: Anatomia, Embriologia i Teratologia, Histologia, Fisiologia general i humana, Bioquímica, Física aplicada a la Medicina, Anatomia patològica, Microbiologia i Parasitologia, Fisiopatologia i Medicina experimental i Farmacologia. Al període clínic corresponien: Propedèutica, Patologies mèdica i quirúrgica, Obstetrícia, Ginecologia, Psiquiatria, Pediatria, Dermatologia, Oftalmologia. Oto-rino-laringologia, Higiene i Sanitat i Medicina legal.

D'aquesta manera hom introduïa per primera vegada al pla d'estudis i amb caràcter obligatori la Física aplicada a la Medicina, la Microbiologia i Parasitologia, la Fisiopatologia i Medicina experimental i la Psiquiatria. I hi afegia, a més, un ventall de disciplines optatives, de les quals tots els alumnes n'havien de triar una d'inclosa necessàriament en el període clínic. Aquestes matèries optatives eren Terapèutica física, Tiologia, Neurologia, Urologia i Malalties de la nutrició.

L'ordre d'inscripció en les assignatures de cada grup era decidit per l'alumne mateix, però per a passar d'un grup a un altre calia que tingués la qualificació d'*admès* en totes les assignatures del grup anterior.

De gran influència en l'eficàcia de l'ensenyament fou la distribució de les distintes disciplines en el temps. El curs comprenia tres trimestres i a aquests períodes s'ajustava la durada de l'ensenyament de cadascuna de les matèries. N'hi havia de llargues (Anatomia, Fisiologia, Fisiopatologia, Propedèutica, Patologies Mèdica i Quirúrgica) que comprenien dos trimestres; altres de mitjanes que en comprenien un, i altres de curtes (Medicina legal, Oto-rino-laringologia, Psiquiatria) que no implicaven més que 20 o 30 dies de classe a judici del Claustre. Les especialitats optatives —enteses a tall d'ampliació— només abastaven 40 dies. Per a cada disciplina, un dia de classe representava tres hores; excepcionalment dues quan els treballs pràctics havien d'ésser per definició més limitats. La distribució era feta de tal manera que cap estudiant mai no tenia classe de més de dues assignatures en el mateix dia. Això feia possible una concentració en les matèries estudiades major que quan, segons els plans antics, l'alumne havia d'encarar-se cada hora amb una matèria diferent, que sovint eren quatre o cinc en un mateix matí.

Molts es preguntaran si no resultaven feixugues tres hores seguides de classe de la mateixa disciplina. Perquè hi vaig participar durant tota la durada de la Universitat Autònoma, puc dir-vos com impartíem l'ensenyament de la Patologia Mèdica a la Càtedra de Ferrer i Solervicens. Començàvem per una lliçó magistral o conferència seguint l'ordre del programa. Aquestes lliçons havien de tenir un contingut elemental; norma que no impedia d'intercalar cursets d'ampliació d'algun sector de la disciplina en el 2on. i 3er. curs de la Patologia. De l'aula passàvem en grups reduïts al laboratori, al departament de radiologia o a la clínica per tal de fer exercicis pràctics de tècniques d'exploració. La 3a. etapa de la classe era la lliçó clínica. Una part del curs es reunia a la sala d'homes, una altra a la sala de dones i una altra als dispensaris; i allà davant els malalts hom procedia, a la manera socràtica, a l'examen i a la discussió dels casos. Entre una classe i altra quedaven lliures uns 10-15 minuts que sovint aprofitàvem per a fer, de manera informal —com una tertúlia—, comentaris sobre temes d'actualitat nosològica o bibliogràfica.

Com podeu veure, el contacte entre docents i alumnes era constant i pròxim. Tots ens coneixíem i uns i altres sabíem els punts que calçàvem. Tinc la satisfacció de recordar nom i cognoms de la major part dels que passaren per les meves lliçons i m'és una alegria de trobar-los, anant pel món, pels pobles i ciutats de Catalunya.

L'ensenyament, com deia, havia d'ésser elemental; però tots els professors titulars tenien l'obligació d'organitzar cada any un curs monogràfic.

Una altra innovació transcendent fou la de les proves d'aptitud parcial i total. L'examen d'assignatura per assignatura fou substituït pel de grups de disciplines afins. Amb les matèries del període bàsic es constituïren tres grups; amb les del període clínic dos. Ningú no podia cursar cap assignatura sense haver aprovat el grup anterior. Per a ésser sotmès a prova calia tenir el certificat d'assistència a les classes i de realització de treballs pràctics de cadascuna de les disciplines objecte d'examen. Aquest consistia en tres exercicis: escrit, pràctic i oral. Els que suspendien algun d'aquests exercicis calia que els repetissin tots tres; i la repetició només era factible al cap d'un any.

Finalment hi havia la prova d'aptitud professional equivalent al Grau de llicenciat. La finalitat de la prova era de demostrar que l'estudiant tenia la preparació necessària per a l'exercici clínic de la Medicina. Per això tots els exercicis eren pràctics sobre malalts de les clíniques o dispensaris. I cal remarcar que en el tribunal de llicenciatura hi havia dos metges no universitaris; un de nomenat pel Sindicat de Metges i un altre pel Col·legi.

El doctorat s'obtenia simplement per una tesi jutjada per cinc professors que podien pertànyer a altres Facultats i fins i tot a altres Universitats. El director de la tesi hi figurava necessàriament.

Una altra innovació revolucionària i decisiva fou l'ampliació del quadre docent. Decisiva perquè permeté de realitzar l'ideal pedagògic de reduir el nombre d'alumnes per a cada classe; i revolucionària perquè bon nombre de professionals de prestigi pogueren ésser incorporats a la Universitat sense passar per cap mena de concurs ni d'exercici d'oposició. Era el Claustre de la Facultat qui avaluava els mèrits *in mente* i propo-

sava el nomenament al Patronat. Així ingressaren al quadre de professors en la categoria d'«Agregat» personalitats com Rossend Carrasco, Vicenç Carulla, Lluís Celis, Víctor Cònill (procedent de la Universitat de Santiago de Compostella), Joan Cuatrecases (procedent de la de Sevilla), Pere Domingo, Emili Mira, Puig-Sureda, Rodríguez-Arias i Lluís Sayé. Altres ingressaren com a professors «lliures»; eren caps de Serveis hospitalaris radicats fora del Clínic. Tots ells eren personalitats de gran relleu: Ignasi Barraquer, Manuel Corachan, Francesc Esquerdo, Martínez-Garcia, Jacint Reventós i Enric Ribes i Ribes, de l'Hospital de la Santa Creu i Sant Pau; i Gómez-Márquez, de l'Hospital del Sagrat Cor.

Al capdavall de l'escalafó es projectaren els Ajudants de Càtedra, dos per a cada una. En aquest cas la designació no fou directa sinó a través de rigorosos exercicis de concurs-oposició calcats dels que llavors regien per a l'obtenció de Càtedres a tot l'Estat. El resultat fou de donar categoria universitària a una lleva de joves estudiosos, molts dels quals passaren d'ésser il·lusionades promeses a sòlides realitats en el camp de la professió o de la investigació. No puc recordar-los tots però sí alguns: Pere Calafell, Pere Camps, Pau Cartanyà, Casanoves-Carnicer, Folch i Pi, Ferran Martorell, Pi-Figueres, Cèsar Pi-Sunyer, Roca de Vinyals, Alfred Rocha, Sala-Ginebreda, Sala-Roig, Àngel Sanchiz, Ramon Sarró, Tomàs Seix, Sunyer-Pi, Surinyach-Oller, Eduard Tolosa, Josep Trueta.

* * *

I dels meus records íntimament personals, què en diria? Doncs, la gran il·lusió de participar en una obra que jo veia transcendent per a la meua terra i la satisfacció de poder exercir el que sempre tant m'ha atret:

la docència. Però, la il·lusió i la satisfacció duraren poquíssim. L'error del 6 d'octubre de 1934 provocà l'anul·lació del Patronat i conseqüentment de l'Autonomia universitària. I nosaltres, els docents nou vinguts, quedàrem desproveïts de qualsevol dret. Cert que la major part continuàrem la nostra feina a les clíniques i als laboratoris, però la incertesa de la situació aconseguida amb tant d'esforç era ben amarga. Comissionats pels nostres companys d'ajudantia férem diverses gestions al Ministeri d'Instrucció Pública (llavors es deia així) per veure d'aconseguir una mena o altra de confirmació en els nostres càrrecs. Tornant d'una d'elles, Antoni Trias Pujol em preguntà quina impressió havia tret dels aires que al Ministeri es respiraven davant la nostra Universitat. Jo li vaig contestar que estava convençut que ni el règim Autòmic, ni el Patronat, ni cap de nosaltres no seríem reintegrats mentre no hi tornés a haver un govern d'esquerra. Amb la seva gran lucidesa i profundament apesarat, Antoni Trias va dir: «Si és així, la Universitat està perduda.»

La represa del març de 1936 no fou tan il·lusionada com hauríem pogut esperar. L'experiència a partir del 1934 havia deixat un pòsit de malfiança que no podíem superar; i el clima polític a tot Espanya, fora de Catalunya, no podia ésser més inquietant. La catàstrofe del 1936 al 1939 dispersà els universitaris —docents i alumnes— i liquidà la nostra Universitat de la qual tant ens prometíem. Però, ni el balanç de l'obra feta —tan brillant com efímera— ni l'orgull d'haver-hi participat —tan modestament com se vulgui— res ni ningú mai no podrà esborrar-los.

J. ALSINA I BOFILL

**EL PATRONAT DE LA PRIMERA
UNIVERSITAT AUTÒNOMA I ELS ESTUDIANTS**

PER

**JOAN MALUQUER DE MOTES
CATEDRÀTIC DE LA FACULTAT DE GEOGRAFIA I HISTÒRIA**

**ANTIC ESTUDIANT DE LA UNIVERSITAT AUTÒNOMA
DE BARCELONA**

EL PATRONAT DE LA PRIMERA UNIVERSITAT AUTÒNOMA I ELS ESTUDIANTS

Quan el nostre Rector em va demanar la col·laboració a l'homenatge en record dels cinquanta anys del Patronat de la nostra Universitat Autònoma, per a parlar-hi com un dels estudiants d'aquells temps, vaig tenir molts dubtes sobre si acceptar la comanda per moltes raons. La primera, pel fet que per sort són molts encara els estudiants d'aleshores que podien haver intervingut amb més coneixements i mèrits. També perquè un homenatge té en certa manera el perill que pugui ser interpretat simplement com una evocació nostàlgica d'un moment ja passat, fet que de cap de les maneres no podria admetre avui que aquesta casa es troba en un moment no gens diferent al del temps que el Patronat la va pilotar. I també dubtava perquè com estudiant de la Facultat de Filosofia i Lletres i Pedagogia, les meves vivències i records poden no tenir la necessària amplitud que la comanda exigeix.

Hi havia, però, altres raons que m'obligaven a acceptar l'encàrrec i que us estalviaré, per esmentar-ne únicament una, i és precisament l'esperit d'estimació a la Universitat i de disciplina amb què l'actuació d'aquell Patronat em va marcar.

Parlar del Patronat és parlar d'aquella Universitat, de la nostra, d'aquesta Universitat. Per entendre millor la gestió que va portar a terme, cal recordar que l'activitat del patronat es va produir precisament en una societat que acabava d'estrenar un estat de llibertat, democràcia i alegria generadora del més gran optimisme. Tot Catalunya i encara més els intellectuals catalans eren conscients de la necessitat d'una Universitat catalana, nostra. El Patronat tingué la gràcia i l'energia de recollir aquesta aspiració i donar-hi forma, sense renunciar a l'afany d'universalitat que és essencial a la vida universitària.

Els estudiants que, dit sigui de pas, havíem contribuït no pas poc al canvi general d'optimisme i alegria de la comunitat catalana, sabérem aprofitar el moment. Multiplicàrem tota mena d'iniciatives a la Universitat, hi creàrem associacions de tota classe, formals i menys formals, que constituïren una vertadera escola de diàleg i de parlamentarisme. Adhuc de vegades la ingenuïtat i el desig de fer les coses ben fetes, comportava actituds paradoxals per a mantenir la juridicitat dels reglaments que nosaltres mateixos ens havíem donat. No en sabíem més...

El problema clau era, com ara, l'autonomia universitària. Els estudiants no en teníem prou. Volíem la total llibertat de la Universitat. La volem encara, però avui hem apres que autonomia o és llibertat o no és res i que una certa ordenació és, no inevitable, sinó necessària. Això és el que el Patronat que recordem va realitzar, però no solament això, sinó molt més.

L'actuació del Patronat, val a dir que fou preparada per mestres il·lustres que, fent-se estimar, recollien i a la vegada estimulaven l'alegria i l'optimisme dels

estudiants en una intensa relació que començava a la classe però que no s'hi acabava. Parlo en concret de la Facultat de Lletres que vaig viure, però tinc el record que també succeí el mateix a les altres Facultats.

La Facultat de Lletres havia obtingut l'autonomia abans de la creació del Patronat. Això havia permès la incorporació de professorat lliure, que més tard el Patronat va institucionalitzar. Era l'edat d'or del nostre estudi. ¿Qui de nosaltres oblidarà mai la introducció al dubte cartesià de Joaquim Xirau, la renovació classicista de Joaquim Balcells, l'empenta universalista de Pere Bosch Gimpera, el rigorisme històric d'Antonio de la Torre o els brots de lirisme maragallà d'un Angel de Apraiz? Tots ells, no reclosos en les seves disciplines, se'ns presentaven als estudiants com professors preocupats, actius, competents i integrats a l'obra renovadora que portava a terme el Patronat.

Als estudiants, el Patronat no ens agradava per la seva constitució mixta, que crèiem innecessària. Estàvem convençuts que en resultaria una limitació al nostre afany de catalanitat, i que hi havia el perill que plantejaments lingüístics aleshores del tot innecessaris, servissin de fre i joc de fum que emmascareassin qüestions estructurals més profundes. Els estudiants teníem raó, i així es va demostrar. Ara bé, la qualitat humana i l'experiència dels homes del Patronat, amb la seva actuació clara, va esbandir els nostres recels. Ben aviat el Patronat, amb la seva política lliberal, va inundar la Universitat de professors nous, competents, actius, il·lusionats i entusiastes a totes les Facultats. S'organitzaren cursos, cursets, seminaris, trobades i lliçons extres de tota mena, sense propaganda cridanera. Els estudiants ens lliuràrem massivament a aquella

nova vida universitària que adquiria així un «estil» ben diferent del que abans havíem conegut.

Fer un catàleg de totes aquelles activitats gairebé no és possible perquè la característica essencial n'era l'espontaneïtat i fins la improvisació. Caldria una llarga tasca de recerca, que no sé si val la pena de fer perquè l'essencial és certament l'impacte que els estudiants en rebérem.

Voldria recordar algun aspecte d'aquella activitat que, contràriament al que tant s'ha dit pels interessats en el descrèdit de la gestió del patronat, era molt important. La preocupació per la nostra formació a tot nivell. Es va fomentar la màxima relació entre totes les Facultats i disciplines, i sobretot la fe en la Universitat. Hi creïem, hi creïem encara tots els estudiants d'aquell temps.

La responsabilitat de l'estudiant es va fomentar amb nostra representació al Claustre, que ens integrava de ple dret a la pròpia responsabilitat de govern de la Universitat, no com uns simples delegats o mandatariis aliens, sinó amb tota la llibertat d'una elecció espontània dels companys, sense candidatures ni propaganda prèvia. Professors i estudiants formàvem un sol i únic estament.

En aquesta preocupació per la formació global dels estudiants volem recordar també la voluntat decidida i a la vegada l'exquisit tacte amb què el Patronat es va preocupar de fer-nos conèixer directament tots els intel·lectuals hispànics, literats, filòsofs, músics i artistes. El resultat fou que tots els estudiants sentíem la necessitat de conèixer, visitar i criticar les exposicions de

tota mena, d'assistir als concerts, de conèixer els museus, i tot, com una activitat universitària més.

Podem recordar que tot això era el primer resultat de l'acció del Patronat per a integrar la Universitat a la societat catalana. Avui potser exigiríem molt més, però era un camí iniciat que trencava una vegada més la imatge de la Universitat tradicional. Al mateix temps començava l'atracció de les Escoles tècniques i dels Ateneus populars cap a la Universitat. La poca durada d'aquell Patronat i de seguida la crisi general van frenar aquesta extensió universitària iniciada, però queden ben manifestes la vàlua i la certesa d'aquest esforç del Patronat.

Els estudiants havíem canviat. De ser simplement un número de matrícula, esdevinguérem membres universitaris. El Patronat tenia cura fins i tot de la nostra salut. La revisió mèdica obligada va permetre la recuperació de molts estudiantts, àdhuc per sobre de les possibilitats familiars.

Aquesta acció plena, positiva i total del Patronat fou possible per la perfecta entesa entre el Patronat i el Rectorat, però més encara, ja ho hem dit, per la qualitat humana dels seus membres. Sempre foren ells els amics dels estudiants. No ens pertoca a nosaltres la valoració individual d'aquells grans mestres, que altres podran fer millor. Voldria recordar per tots el nostre gran President Pompeu Fabra, que sacrificava el cansament i la tensió d'un treball intens, per oferir-nos als estudiants a darrera hora unes meravelloses classes de llengua.

Hi ha encara molts altres aspectes que els estudiants aprenguérem del Patronat i que s'integren en aquell estil que es va crear a la nostra Universitat i que, diguem-ho clar, encara podem reconèixer en els nostres companys. Un d'ells és l'exigència que comporta també per als universitaris una necessària activitat de recerca. Quan, anys més tard, va voler-se deslligar la investigació de la Universitat, no ho comprenguérem. Avui encara ho comprenem menys. Haviem après que la ciència és viva i dinàmica, i que una ciència «establada» no pot ser una vertadera activitat universitària, com ens alligonava tot sovint Bosch Gimpera quan regia la Universitat.

En resum, diríem que els estudiants d'aquella època ens integràrem tant en aquell estil universitari que ens hi hem mantingut fidels. No únicament a la Universitat, sinó en tots els altres aspectes de la vida. Si no hi hem reeixit més no és certament per manca de voluntat.

El Patronat va desaparèixer i la seva obra fou severament anul·lada, però el seu esperit s'ha mantingut viu aquest mig segle i avui, en nom d'aquells estudiants, en donem fe.

Permeteu-me ara unes paraules finals. L'obra del Patronat fou certament idealista, però no utòpica, sinó ben possible, com s'ha demostrat. Avui la societat ha canviat i també les seves exigències, però hem dit abans que el moment actual per a la nostra Universitat no és tan diferent del dels anys trenta. Tenim un text legal que ens atorga una dubtosa autonomia que la Universitat haurà d'organitzar i administrar, però que no

s'ha d'acceptar com a sostre del nostre voler, sinó com l'inici d'un camí de perfeccionament que no té fi. La iniciativa del nostre Rector d'evocar en aquests moments l'antic Patronat és tot un símbol. Recordant la primera classe de llatí que em donà Joaquim Balcells, secretari i ànima en bona part del Patronat, comentant el *De Legibus* de Ciceró, recordo una frase que em va frapar: «*Si manet illa quercus, haec est, profecto.*» No oblidem que aquella Universitat és aquesta, és la nostra. Al retre, com estudiant d'aleshores, homenatge a l'obra del Patronat m'atreveixo a dir-vos als estudiants d'ara: tingueu la fe i la seguretat que la Universitat sabrà trobar l'harmonia necessària i les persones que l'empenyin i l'organitzin amb la mateixa fermesa i l'esperit amb què ho realitzaren els membres d'aquell Patronat.

JOAN MALUQUER DE MOTES

I N D E X

	Pàgs.
Antecedents de la Universitat Autònoma de Barcelona de 1933, per Jordi Maragall	5
Quinze mesos de Patronat (juliol del 33 a octubre del 34), per Enric Freixa i Pedrals	17
La Facultat de Medicina de la Universitat Autònoma de 1933, per J. Alsina i Bofill.	39
El Patronat de la primera Universitat Autònoma i els estudiants, per Joan Maluquer de Motes	49

